

כרשית

ויחי

עם אונקלוס ורש"י

פרשת ויחי

כה וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וַיְחִי יָמָיו

יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲיָיו שְׁבַע שָׁנִים

וְאַרְבָּעִים וּמֵאֹת שָׁנָה:

וַחֲיָא יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם שְׁבַע

עָשָׂר שָׁנִין וְהָיוּ יוֹמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲיָוָהּ

מֵאָה וְאַרְבַּעֵין וְשֶׁבַע שָׁנִין:

ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה, לפי

שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם

ולבם של ישראל מצרת השעבוד,

שהתחילו לשעבדם. דבר אחר, שבקש

לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו בב"ר:

כט וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת

וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ

אֵם נָא מַצֵּאתִי חַן בְּעֵינַיִךְ

שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי

וְעָשִׂיתָ עִמָּדֵי חֶסֶד וְאַמֶּת אֵל

נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם׃

וְקָרִיבוּ יוֹמֵי יִשְׂרָאֵל לְמַמַּת וְקָרָא

לְבָרָה לְיוֹסֵף וַאֲמַר לָהּ אִם כָּעַן

אֲשַׁכַּחֲתִית רַחֲמִין בְּעֵינַיִךְ שׁוֹי כָּעַן יָדְךָ

תַּחֲתֵי יָרְכִי וְתַעֲבֹד עַמִּי טִיבוּ וְקִשׁוּט

לָא כָּעַן תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם׃

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. כֹּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר

בּוֹ קָרִיבָה לָמוּת, לֹא הִגִּיעַ לְיְמֵי אֲבוֹתָיו׃

וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף. לְמִי שֶׁהִיָּה יְכוּלָּה
בִּידּוֹ לַעֲשׂוֹת: שִׁים נָא יָדְךָ. וְהַשְׁבַּע: חֶסֶד
וְאֵמֶת. חֶסֶד שֶׁעוֹשִׂין עִם הַמֵּתִים הוּא חֶסֶד
שֶׁל אֵמֶת, שְׁאִינוֹ מַצְפֵּה לְתַשְׁלוֹם גְּמוּלָּה:
אֵל נָא תִּקְבְּרֵנִי בַּמִּצְרִים. סוּפָה לְהִיּוֹת
עֹפְרָה בָּנִים וְשֹׂאִין מִתִּי חוֹצֵה לְאֶרֶץ חַיִּים
אֲלֹא בַּצֵּעַר גִּלְגּוֹל מַחִילוֹת, וְשֹׁלָא יַעֲשׂוּנִי
מִצְרִים עֲבוֹדַת אֱלִילִים, ב"ר:

וְיִשְׁכַּבְּתִּי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאַתִּי
בַּמִּצְרִים וְקִבַּרְתִּינִי בְּקִבְרָתָם

וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה כְּדְבָרְךָ:

וְאֶשְׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וְתַטְלֵנִי מִמִּצְרַיִם

וְתִקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֵתְהוֹן וַאֲמַר אָנֹכִי

אֶעֱבֹד כְּפִתְגְּמְךָ:

וּשְׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי. וַיֵּ"ו זֶה מַחֲזֹבֵר

לְמַעַלּוּלָה לְתַחֲלֹת הַמִּקְרָא, שִׁים נָא יָדְךָ

תַּחַת יָרְכִי וְהִשְׁבַּע לִי, וְאֲנִי סוֹפִי לְשֹׁכֵב עִם

אֲבוֹתַי, וְאַתָּה תִּשְׁאַנֵּי מִמִּצְרַיִם, וְאֵין לֹאמֹר

וּשְׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי הַשְׁכִּיבֵנִי עִם אֲבוֹתַי

בְּמַעֲרָה, שֶׁהָרִי כְּתִיב אַחֲרָיו וְנִשְׁאַתְנִי

ממצרים וקברתני בקבורתם, ועוד, מצינו
בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא
הגויעה, ולא הקבורה, כמו וישכב דוד עם
אבותיו, ואחר כך ויקבר בעיר דוד:

לא ויאמר השבעה לי וישבע
לו וישתחו ישראל על ראש
המטה:

ואמר קים לי וקיים לה וסגיד ישראל
על ריש ערסא:

וישתחו ישראל. תעלא בעידניה סגיד

לִיה: עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. הַפֶּךְ עֲצָמוּ לְצַד
הַשְּׂכִינָה, מִכָּאן אָמְרוּ, שֶׁהַשְּׂכִינָה לִמְעַלָּה
מִרֹאשֹׁתֶיךָ שֶׁל חֹלָה. דָּבָר אַחֵר עַל רֹאשׁ
הַמִּטָּה, עַל שֶׁהִיתָה מִטַּתוֹ שְׁלִימָה וְלֹא
הָיָה בָּהּ רָשָׁע, שֶׁהָרִי יוֹסֵף מֶלֶךְ הָיָה, וְעוֹד
שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם, וְהָרִי הוּא עוֹמֵד
בְּצַדְקוֹ:

בראשית פרק-מח

א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה

וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת

מִנְשָׁה וְאֶת אֶפְרַיִם:

וַהֲוָה בְּתָר פֶּתַח־מֵיָּא הָאֱלִין וַאֲמַר לְיוֹסֵף

הָא אֲבוֹךְ שֹׁכֵיב מָרַע וְדַבֵּר יֵת תִּירִין

בְּנוֹהֵי עֲמָה יֵת מִנְשָׁה וְיֵת אֶפְרַיִם:

וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף. אֶחָד מִן הַמְּגִידִים, וְהָרִי זֶה

מִקְרָא קֶצֶר. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים אֶפְרַיִם הִיָּה רִגִּיל

לִפְנֵי יַעֲקֹב בַּת־לְמוּד, וּכְשַׁחֲלָה יַעֲקֹב בְּאַרְצִי

גּוֹשֶׁן, הֵלֶךְ אֶפְרַיִם אֶצֶל אָבִיו לְמַצְרַיִם

לְהַגִּיד לוֹ: וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ. כַּדִּי

שיברכם יעקב לפני מותו:

בַּיָּגֵד לִיעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְנִי

יוֹסֵף בָּא אֵלַי וַיִּתְּחַזֵּק יִשְׂרָאֵל

וַיָּשָׁב עַל הַמִּטָּה:

וַחֲוֵי לִיעֲקֹב וַאֲמַר הָא בְּרִךְ יוֹסֵף אֶתָּא

לְוִתְךָ וְאֶתְּקַף יִשְׂרָאֵל וַיְתִיב עַל

עַרְסָא:

ויגד. המגיד ליעקב, ולא פירש מי, והרבה

מקראות קצרי לשון: ויתחזק ישראל.

אמר, אף על פי שהוא בני, מלך הוא,
אחלק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד
למלכות. וכן משה חלק כבוד למלכות,
וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן אליהו
וישנם מתניו וגו':

ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל
שְׁדֵי נִרְאָה אֵלַי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי:

וַאֲמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שְׁדֵי אֶתְגַּלֵּי לִי
בְּלוֹז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַבָּרִיךְ יִתֵּי:

ד וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנְנִי מִפְּרֶךְ

וְהִרְבֵּיתֶךָ וְנִתְּתִיךָ לְקָהָל עַמִּים

וְנִתְּתִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת

לְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אַחֲזֶת עוֹלָם:

וַאֲמַר לִי הֲאֵאָנָה מִפְּשִׁינֶךָ וְאֶסְגְּנֶךָ

וְאֶתְּנֶנֶךָ לְכַנְשֵׁת שְׁבָטִין וְאֶתֵּן יָת

אֶרְעָא הָדָא לְבָנֶיךָ בְּתָרְךָ אַחֲסֹנֶת

עוֹלָם:

וְנִתְּתִיךָ לְקָהָל עַמִּים. בְּשָׂרֵנִי שְׁעֵתִידִים

לִצְאֹת מִמֶּנִּי עוֹד קֹהֵל זְעִמִּים, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁאֵמַר לִי גּוֹי וְקֹהֵל גּוֹיִם, גּוֹי אֵמַר לִי עַל
בְּנֵימִין, קֹהֵל גּוֹיִם, הֲרִי שְׁנַיִם לְבַד מִבְּנֵימִין,
וְשׁוֹב לֹא נוֹלַד לִי בֶן, לְמַדְנוּ שֶׁעֲתִיד אֶחָד
מִשְׁבֹּטֵי לִיחָלָק, וְעַתָּה אוֹתָהּ מִתְּנָה אֲנִי
נֹתֵן לָךְ:

הַיְעָלְתָּה שְׁנֵי בְּנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לָךְ
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בָּאִי אֵלַיךְ
מִצְרַיִמָּה לִי הֵם אֶפְרַיִם
וּמְנַשֶּׁה בְּרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יְהוּדָה

לִי:

וְכַעַן תֵּרִין בְּנִיךָ דְּאַתִּילִידוּ לָךְ בְּאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם עַד מִיתִי לֹותְךָ לְמִצְרַיִם דִּילִי
אֲנוּן אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן
יְהוּדָה קְדָמִי:

הַנוֹלָדִים לָךְ וְגו' עַד בּוֹאִי אֵלֶיךָ. לִפְנֵי
בּוֹאִי אֵלֶיךָ, כְּלוּמַר שְׁנוּלְדוּ מִשְׁפַּרְשַׁת
מִמֶּנִּי עַד שִׁבְאַתִּי אֲצִלְךָ: לִי הֵם. בַּחֲשֹׁבוֹן
שְׂאֵר בְּנֵי הֵם, לִיטּוֹל חֶלֶק בָּאָרֶץ אִישׁ
כְּנֶגְדּוֹ:

וּמֹלְדֶתְךָ אֲשֶׁר הוֹלְדֶתְךָ

אֲחֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ עַל שֵׁם

אֲחֵיהֶם יִקְרְאוּ בְּנִחְלָתָם:

וּבְנֶיךָ דֵּי תוֹלִיד בְּתַרְיָהוֹן דִּילָךְ יִהְיוּ

עַל שֵׁם אַחוּהוֹן יִתְקַרוּן בְּאַחֲסִנְתָּהוֹן:

וּמֹלְדֶתְךָ וְגו'. אִם תוֹלִיד עוֹד, לֹא יִהְיוּ

בְּמִנִּין בְּנִי, אֲלֹא בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי אֶפְרַיִם

וּמִנְשָׁה יִהְיוּ נִכְלָלִים, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שֵׁם

בְּשִׁבְטֵים לְעִנִּין הַנִּחְלָה. וְאֵף עַל פִּי

שִׁנְחֻלְקָה הָאָרֶץ לְמִנִּין גְּלָגְלוֹתָם, כְּדַכְתִּיב

לרב תרבו נחלתו, וכל איש ואיש נטל
בשורה חוץ מן הבכורים, מכל מקום לא
נקראו שבטים אלא אלו:

וַיֹּאֲנִי בְּבֹאִי מִפָּדֹן מִתַּח עָלִי
רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד
בְּבֵרַת אֶרֶץ לְבָא אֶפְרַתָּה
וַאֲקַבְּרָהּ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת
הוּא בֵּית לָחֶם:

וַאֲנִי בְּמִיתִי מִפָּדֹן מִיתַת עָלִי רַחֵל

בְּאַרְעָא דְּכַנְעַן בְּאַרְחָא בְּעוֹד כְּרוּבָא

דְּאַרְעָא לְמִיעַל לְאַפְרָת וּקְבֻרָתָהּ תַּמָּן

בְּאַרְחָא אַפְרָת הִיא בֵּית לָחֶם:

וְאֲנִי בָּבוֹאִי מִפֶּדֶן וְגו'. וְאֵף עַל פִּי שְׁאֲנִי

מִטְרִיחַ עָלַי לְהוֹלִיכֵנִי לְהַקְבֹּר בְּאַרְצִי

כְּנַעַן, וְלֹא כֵךְ עָשִׂיתִי לְאַמֶּךְ, שֶׁהָרִי מִתָּה

סְמוּךְ לְבֵית לָחֶם: כְּבֵרֶת אֶרֶץ. מִדַּת אֶרֶץ,

וְהֵם אֲלֻפִּים אִמָּה, כְּמִדַּת תַּחֲוֹם שַׁבָּת,

כְּדִבְרֵי ר' מֹשֶׁה הַדְּרֵשֵׁן, וְלֹא תֹאמַר שֶׁעֲכָבוּ

עָלַי גַּשְׁמִיִּם מִלְּהוֹלִיכָהּ וּלְקַבְרָהּ בַּחֲבֵרוֹן,

עת הגריד היה, שהארץ חלולה ומנוקבת
ככברה: ואקברה שם. לא הולכתיה
אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי
שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי
הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה
לבניה, כשיגלה אותם נבוזראדן והיו
עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה
ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר
קול ברמה נשמע וגו', והקב"ה משיבה יש
שכר לפעולתך נאם ה' וגו' ושבנו בנים
לגבולם. ואונקלוס תרגם כרוב ארעא, כדי

שיעזר חרישת יום, ואומר אני שהיה להם
קצב שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת,
קוריאד"א בלע"ז, כדאמרינן ברוב ותני,
כמה דמסיק תעלא מבי ברבא:

ח וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף
וַיֹּאמֶר מִי אֵלָּה:

וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יֵת בְּנֵי יוֹסֵף וַאֲמַר מִן
אֵלֵין:

וירא ישראל את בני יוסף. בקש לברכם
ונתסלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד

יִרְבְּעוּם וְאֶחָאֵב לָצֵאת מֵאֶפְרַיִם, וַיְהִי־וָא

וּבְנָיו מִמִּנְשָׁה: וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. מֵהֵיכָן

יֵצְאוּ אֵלָיו שְׂאִינָן רֹאשִׁין לְבִרְכָּה:

ט וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו בְּנֵי

הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה

וַיֹּאמֶר קָחֵם נָא אֵלַי וְאֶבְרַכֵּם:

וַאֲמַר יוֹסֵף לְאֲבוֹהֵי בְנֵי אֲנוּן דִּי יְהִי

לִי יִי הָכָא וַאֲמַר קְרִבְנוּן כְּעֵן לְוֹתִי

וְאֶבְרַכְנוּן:

בזה. הראה לו שטר אירוסין ושטר
כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר,
ונחה עליו רוח הקודש: ויאמר קחם נא
אלי ואברכם. זה שאמר הכתוב, ואנכי
תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו,
תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים, עד
שלקחן על זרועותיו:

שני, וְעֵינַי יִשְׂרָאֵל כְּבֹדוֹ

מִזֶּקֶן לֹא יוֹכֵל לִרְאוֹת וַיִּגַּשׁ

אַתֶּם אֱלֹיוּ וַיִּשַׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק

לָהֶם:

וַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל יִקָּרֶן מִסִּיבוֹ לֹא יָכוֹל

לְמַחְזִי וְקָרִיב יִתְהוֹן לְוִתָּהּ וַנִּשְׁיֶק לְהוֹן

וַגִּפִּיף לְהוֹן:

יֵא וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֵל יוֹסֵף

רֵאָה בְּנִיךָ לֹא בָלָלְתִּי וְהֵנָּה

הִרְאָה אֶתִּי אֱלֹהִים גַּם אֶת

זִרְעֶךָ:

וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף לְמַחְזֵי אֶפְיֶךָ לֹא

סְבִירִית וְהֵא אֶחָזִי יְתִי יִי אֶף יֵת בְּנִיךָ:

לֹא פִלְלָתִי. לֹא מִלְאֲנִי לְבִי לְחֶשֶׁב

מַחֲשָׁבָה שְׂאֵרָאָה פְּנִיךָ עוֹד. פִּלְלָתִי, לְשׁוֹן

מַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ הִבִּיֵּאִי עֲצָה עֲשֵׂי פִלְיָלָה:

יב וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מִנְּעַם

בְּרַפְּיוֹ וַיַּשְׁתַּחֲוֶה לְאַפְּיוֹ אֶרְצָה:

וַאֲפִיק יוֹסֵף יִתְהוֹן מִן קַדְמוֹהִי וּסְגִיד

עַל אֲפוֹהִי עַל אֶרְעָא:

ויוצא יוסף אתם. לאחר שנשקם,

הוציאם יוסף מעם ברכיו, כדי לישבם זה

לימין וזה לשמאל, לסמוך ידיו עליהם

ולברכם: וישתחו לאפיו. כשחזר

לאחוריו מלפני אביו:

יג וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת

אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל

יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלֹ

מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו:

וַדַּבֵּר יוֹסֵף יְת תַּרְוִיהוֹן יְת אֶפְרַיִם

בִּימֵינוּ מִשְׁמָאלָא דִּישְׂרָאֵל וִית מְנַשֶּׁה
בְּשִׁמְאֵלָה מִימֵינָא דִּישְׂרָאֵל וְקָרִיב
לָוְתָהּ:

את אפרים בימינו משמאל ישראל.
הבא לקראת חברו, ימינו כנגד שמאל
חברו, וכיון שהוא הבכור מימין לברכה:

יד וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמֵינוּ
וַיָּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא
הַצָּעִיר וְאֵת שְׁמָאלוֹ עַל רֹאשׁ

מִנְשֵׁה שֹׁכֵל אֶת יָדָיו כִּי

מִנְשֵׁה הַבְּכוֹר:

וְאוֹשִׁיט יִשְׂרָאֵל יָת יְמִינָה וְשׁוֹי עַל

רִישָׁא דְּאַפְרַיִם וְהוּא זְעִירָא וְיָת

שְׂמָאלָה עַל רִישָׁא דְּמִנְשֵׁה אַחְכְּמִינוֹן

לִידוֹהִי אֲרִי מִנְשֵׁה בּוֹכְרָא:

שֹׁכֵל אֶת יָדָיו. כְּתִרְגוּמוֹ אַחְכְּמִינוֹן,

בַּהֲשֹׁכֵל וְחִכְמָה הַשְׁכִּיל אֶת יָדָיו לְכַד,

וּמַדְעָת, כִּי יוֹדֵעַ הִיָּה כִּי מִנְשֵׁה הַבְּכוֹר, וְאִף

עַל כִּי כֵן לֹא שֵׁת יְמִינוֹ עַלְיוֹ:

טו וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר

הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְכּוּ אֲבֹתַי

לִפְנֵי אַבְרָהָם וַיְצַחֵק הָאֱלֹהִים

הָרַעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם

הַזֶּה:

וַבִּרְיֶךְ יְת יוֹסֵף וַאֲמַר יִי דִי פִלְחוֹ

אַבְהָתִי קִדְמוֹהִי אַבְרָהָם וַיְצַחֵק יִי דִין

יְתִי מִדְּאִיתָנִי עַד יוֹמָא הַדִּין:

טז הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע

יְבָרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם

שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתָי אֲבָרָהָם

וַיִּצְחָק וַיִּדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב

הָאָרֶץ:

מִלְאָכָא דִּי פִּרְק יְתִי מִכָּל בִּישָׁא יְבָרֶךְ

יְת עוֹלָמֵיָא וַיִּתְקַרֵּי בְּהוֹן שְׁמֵי וְשׁוֹם

אֲבֹתָי אֲבָרָהָם וַיִּצְחָק וַיִּכְנוּנֵי יִמָּא

יִסְגוֹן בְּגוֹ בְּנֵי אֲנָשָׁא עַל אֶרֶץ:

הַמִּלָּאךְ הַגּוֹאֵל אוֹתֵי. מִלָּאךְ הַרְגִּיל

להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר
ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב
וגו' אנכי האל בית אל: יברך את הנערים.
מנשה ואפרים: וידגו. כדגים הללו
שפריסם ורבים ואין עין הרע שולטת בהם:

שלישי
ויירא יוסף

כי ישיבת אביו יד ימינו על
ראש אפרים וירע בעיניו

וַיִּתְּמֹךְ יָד אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ

מֵעַל רֹאשׁ אֲפֹרֹתָיו עַל רֹאשׁ

מִנְשָׁה:

וַחֲזָא יוֹסֵף אֶרֶץ שְׁנֵי אָבוֹהֵי יָד יְמִינָהּ

עַל רִישָׁא דְּאֲפֹרֹתָיו וּבֵאִישׁ בְּעֵינוֹהֵי

וְסֵעַד יָדָא דְּאָבוֹהֵי לְאַעֲדָאָהּ יְתָהּ מֵעַל

רִישָׁא דְּאֲפֹרֹתָיו לְאַנְחוּתָהּ עַל רִישָׁא

דְּמִנְשָׁה:

וַיִּתְּמֹךְ יָד אָבִיו. הָרִימָהּ מֵעַל רֹאשׁ בְּנוֹ

ותמכה בידו:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו לֹא כֵן

אָבִי כִּי זֶה הַבְּכֹר שְׁמִים יִמְיִנֶה

עַל רֹאשׁוֹ:

וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָבוֹהִי לֹא כֵן אֲבֹא אֲרִי

דִּין בּוֹכֵרָא שׁוֹ יִמְיִנֶה עַל רִישָׁה:

יֵט וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעָתִי

בְּנֵי יִדְעָתִי גַם הוּא יִהְיֶה לְעַם

וְגַם הוּא יִגְדֹּל וְאֹלָם אָחִיו

הַקָּטָן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה

מִלֹּא הַגּוֹיִם:

וְסָרִיב אָבוֹהֵי וְאִמֹּר יִדְעָנָא בְּרִי יִדְעָנָא

אֵף הוּא יְהִי לְעַמָּא וְאֵף הוּא יִסְגִּי

וּבָרַם אָחוֹהֵי זַעֲיָרָא יִסְגִּי מִנָּה וּבְנוֹהֵי

יְהוֹן שְׁלִיטִין בְּעַמֵּמִיא:

יִדְעָתִי בְּנֵי יִדְעָתִי. שֶׁהוּא הַבְּכוֹר: גַּם הוּא

יִהְיֶה לָעָם. וַיִּגְדַּל, שֶׁעָתִיד גִּדְעוֹן לְצֵאת

מִמֶּנּוּ, שֶׁהַקַּב"ה עוֹשֶׂה נִס עַל יָדוֹ: וְאוֹלָם

אֲחִיו הַקָּטָן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ. שֶׁעָתִיד יְהוֹשֻׁעַ

לִצְאֹת מִמֶּנּוּ, שִׁנְחִיל אֶת הָאָרֶץ וְיִלְמֹד
תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל: וְזָרְעוּ יִהְיֶה מְלֵא הַגּוֹיִם.
כָּל הָעוֹלָם יִתְמָלֵא בַּצֵּאת שְׁמִעוּ וְשִׁמוּ,
כְּשִׁיעַמִיד חֲמָה בַּגִּבְעוֹן וִירַח בַּעֲמַק אֵילָוִן:
וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר
בָּרֵךְ יְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמְךָ
אֱלֹהִים בְּאַפְרַיִם וּבְמִנְשֶׁה
וַיִּשָּׂם אֶת אַפְרַיִם לְפָנָי מִנְשֶׁה:
וַיְבָרֶכְנוּ בַּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימָר בָּרֵךְ

יְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר יְשׁוּיָנָךְ יי

כְּאַפְרִים וְכַמְנַשֶּׁה וְשׁוּי יְת אַפְרִים קָדָם

מִנַּשֶּׁה:

בך יברך ישראל. הבא לברך את בניו,

יברכם בברכתם, ויאמר איש לבנו ישימך

אלהים כאפרים וכמנשה: וישם את

אפרים. בברכתו לפני מנשה, להקדימו

בדגלים ובחנוכת הנשיאים:

כא ויאמר יִשְׂרָאֵל אֵל יוֹסֵף

הִנֵּה אֲנֹכִי מֵת וְהָיָה אֵלֹהִים

עֲמַכֶּם וְהֵשִׁיב אֶתְכֶם אֶל אֲרִץ

אֲבֹתֵיכֶם:

וְאָמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲאֵאֱנָא מֵאִית

וְיְהִי מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן וְיִתִּיב יִתְכוֹן

לְאַרְעָא דְאַבְהָתְכוֹן:

כב וְאֶנִּי נָתַתִּי לָךְ שְׂכָם אֶחָד

עַל אֶחָיִךְ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד

הָאֱמֹרִי בְּחֶרֶב־בִּי וּבְקִשְׁתִּי:

וְאֶנָּה יְהִיבִית לָךְ חוֹלֶק חֵד יִתִּיר עַל

אֲחִיךָ דִּי נְסִיבִית מִידָא דְאַמּוֹרָא

בְּצִלוֹתִי וּבְבָעוֹתִי:

וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ. לְפִי שֵׁאתָ טוֹרָח

לְהַתְּעַסֵּק בְּקִבּוּרָתִי, וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לְךָ

נַחֲלָה שֶׁתִּקְבֹּר בָּהּ, וְאִיזוֹ, זֶה שְׁכָם, שֶׁנֶּאֱמַר

וְאֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מִמִּצְרַיִם קִבְּרוּ בְּשָׁכָם: שְׁכָם אֶחָד עַל

אֲחִיךָ. שְׁכָם מִמֶּשׁ, הִיא תִּהְיֶה לְךָ חֶלֶק

אֶחָד יִתִּירָה עַל אֲחִיךָ: בַּחֲרָבִי וּבִקְשָׁתִי.

כְּשֶׁהָרְגוּ שְׁמַעוֹן וְלֹוִי אֶת אֲנָשֵׁי שְׁכָם,

נִתְכַּנְּסוּ כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם לְהַזְדוּזֵג לָהֶם,

וַחֲגַר יַעֲקֹב כָּלִי מִלְחָמָה כְּנֶגְדָּן. דָּבָר אַחֵר
שִׁכְמָם אֶחָד, הוּא הַבְּכוּרָה, שִׁיטְלוּ בְּנֵיו שְׁנֵי
חֲלָקִים, וְשִׁכְמָם לְשׁוֹן חֲלָק הוּא, כְּתִרְגוּמוֹ,
וְהִרְבָּה יֵשׁ לוֹ דּוּמִים בַּמִּקְרָא, כִּי תִשְׁתַּמּוּ
שִׁכְמָם, תִּשְׁתִּית שׁוֹנָאִי לִפְנֵי לַחֲלָקִים,
אַחֲלָקָה שִׁכְמָם, דֶּרֶךְ יִרְצָחוּ שִׁכְמָה אִישׁ
חֲלָקוֹ, לְעַבְדּוֹ שִׁכְמָם אֶחָד: אֲשֶׁר לְקַחְתִּי
מִיַּד הָאֻמּוֹרִי. מִיַּד עָשׂו, שְׁעוֹשָׁה מַעֲשֵׂה
אֻמּוֹרִי. דָּבָר אַחֵר, שֶׁהִיא צַד אֲבִיו בְּאֹמְרִי
פִּיו: בַּחֲרָבִי וּבִקְשָׁתִּי. הִיא חֲכַמְתּוֹ
וְתַפְלָתּוֹ.:

א רביעי ויקרא יעקב

אל בניו ויאמר האספו

ואגידה לכם את אשר יקרא

אתכם באחרית הימים:

ויקרא יעקב לבנוהי ואמר אתכנסו

ואחוי לכוז ית די יערע יתכוז בסוף

יומיא:

וַאֲגִידָה לָכֶם. בִּקֵּשׁ לְגִלּוֹת אֶת הַקֵּץ
וְנִסְתַּלֶּקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה, וְהִתְחִיל אֹמֵר
דְּבָרִים אַחֲרִים:

ב הַקִּבְּצוֹ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יִעֲקֹב
וְשִׁמְעוּ אֵל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:
אֶת־כַּנְּשׁוֹ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יִעֲקֹב וְקַבְּלוּ
אוֹלָפֵן מִן יִשְׂרָאֵל אֲבוֹכֶם:

ג רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כָּחִי
וְרֵאשִׁית אֹנִי יֵתָר שְׂאֵת

וַיֵּתֶר עֵז:

רְאוּבֵן בּוֹכְרִי אֶת חֵילִי וְרִישׁ תְּקֵפִי לָךְ

הִוָּה חֲזִי לְמַסָּב תִּלְתָּא חוּלְקִין

בְּכִירוֹתָא כְּהִנָּתָא וּמַלְכוּתָא:

וראשית אוני. היא טפה ראשונה שלו,

שלא ראה קרי מימיו: אוני. בוחי, כמו

מצאתי און לי, מרוב אונים, ולאין אונים:

יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על

אחיד בבהונה, לשון נשיאות כפים: ויתר

עז. במלכות, כמו ויתן עז למלכו, ומי גרם

לך להפסיד כל אלה:

ד פִּחַז כַּמִּים אֵל תוֹתַר כִּי

עֲלִית מִשְׁכְּבִי אָבִיךָ אִז חֲלָלָתָ

יִצְוֵי עָלָה:

עַל דְּאִזְלָתָא לְקַבֵּל אֶפְיךָ הָא כַּמִּיא

בְּרַם לֹא אֶהְיֶיתָא חוֹלֵק יִתִּיר לֹא תִסַּב

אַרִי סְלִקְתָּא בֵּית מִשְׁכְּבִי אָבוּךָ בְּכֹן

אַחֲלָתָא לְשׁוּיִי בְּרִי סְלִקְתָּא:

פִּחַז כַּמִּים. הַפִּחַז וְהַבְהִלָּה אֲשֶׁר מֵהֶרֶת

להראות כעסך, כמים הללו הממהרים
למרוצתם. לכך: אל תותר. אל תרבה
ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך,
ומהו הפחז אשר פחזת: כי עליית משכבי
אביך אז חללת. אותו שם שעלה על
יצועי, והיא השכינה שהיה דרכה להיות
עולה על יצועי: פחז. שם דבר הוא,
לפיכך טעמו למעלה, וכולו נקוד פת"ח,
ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חציו
קמ"ץ וחציו פת"ח, וטעמו למטה: יצועי.
לשון משכב, על שם שמציעים אותו על

ידי לבדין וסדינין, והרבה דומים לו, אם
זכרתיך על יצועי, אם אעלה על ערש
יצועי:

ה שִׁמְעוֹן וְלֹוי אֶחָיו כָּלִי חָמֶם
מִכֶּרְתֵּיהֶם:

שִׁמְעוֹן וְלֹוי אֶחָיו גִּבֹּרִין גִּבֹּרִין בְּאֶרֶץ
תֹּתְבוֹתָהוֹן עֲבָדוּ גְבוּרָא:

שמעון ולוי אחים. בעצה אחת, על שכם
ועל יוסף, ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה
לכו ונהרגהו, מי הם, אם תאמר ראובן או

**יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אם
תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן
שלמה, שנאמר והוא נער את בני בלחה
ואת בני זלפה וגו', יששכר וזבולון לא היו
מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על
ברחך שמעון ולוי הם שקראם אביהם
אחים: כלי חמס. אומנות זו של רציחה
חמס הוא בידכם, מברכת עשו היא, זו
אומנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה
הימנו: מכרתיהם. לשון כלי זיין, הסייף
בלשון יוני מבי"ר. דבר אחר מכרתיהם,**

בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס, כמו
מכורותיך ומולדותיך, וזה תרגום של
אונקלוס:

וּבְסֻדְרָם אֵל תִּבְאָ נַפְשִׁי בְּקַחְלָם
אֵל תַּחַד כְּבֹדִי כִּי בְּאַפָּם
הִרְגוּ אִישׁ וּבְרִצְנָם עֲקְרוּ
שׁוֹר:

בְּרִזְהוֹן לֹא הָיוּ נַפְשִׁי בְּאַתְכַּנְשֵׁהוֹן
לְמַתָּה לֹא נַחֲתִית מִן יְקָרִי אֲרִי

בְּרִגְזָהוֹן קָטְלוּ קְטוֹל וּבְרִעוּתָהוֹן תָּרְעוּ

שׁוֹר סִנְאָה:

**בסדם אל תבא נפשי. זה מעשה זמרי,
כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את
המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה
או מותרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי
התירה לך, אל יזכר שמי בדבר, שנאמר
זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני,
ולא כתב בן יעקב: בקהלם. כשיקהיל
קרח שהוא משבטו של לוי, את כל העדה
על משה ועל אהרן: אל תחד כבודי. שם**

אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר בן קרח בן
יצהר בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב,
אבל בדברי הימים, כשנתיחסו בני קרח
על הדוכן, נאמר בן קרח בן יצהר בן קהת
בן לוי בן ישראל: אל תחד כבודי. כבוד
לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה צריך
לפרש כמדבר אל הכבוד, ואומר אתה
כבודי אל תתיחד עמהם, כמו לא תחד
אתם בקבורה: כי באפם הרגו איש. אלו
חמור ואנשי שכם, ואינן חשובין כולם
אלא כאיש אחד, וכן הוא אומר בגדעון,

והכית את מדין כאיש אחד וכן במצרים
סוס ורוכבו רמה בים, זהו מדרשו.
ופשוטו, אנשים הרבה קורא איש, כל
אחד לעצמו, באפם הרגו כל איש שכעסו
עליו, וכן וילמד לטרוף טרף אדם אכל:
וברצונם עקרו שור. רצו לעקור את יוסף
שנקרא שור, שנאמר בכור שורו הדר לו.
עקרו אשרישו"ר בלע"ז, לשון את
סוסיהם תעקר:

וְאֶרְוֶה אֶפֶם כִּי עֵץ וְעֹבְרֹתָם
כִּי קִשְׁתָּהּ אֲחִלָּקָם בִּיעֲקֹב

וַאֲפִי־צֶם בִּישְׂרָאֵל:

לִיט רַגְזָהוֹן אֲרִי תִקִּיף וַחֲמַתְהוֹן אֲרִי

קָשִׁיא אַפְלָגְנוֹן בִּיעֶקֶב וַאֲבַדְרָנוֹן

בִּישְׂרָאֵל:

אֲרוֹר אַפֶּם כִּי עִז. אֲפִילוֹ בִשְׁעַת תּוֹכַחַה

לֹא קָלָל אֶלֶּא אֶת אַפֶּם, וְזֶהוּ שֶׁאֵמַר בִּלְעָם

מָה אֶקוֹב לֹא קִבָּה אֵל: אַחֲלָקֶם בִּיעֶקֶב.

אֲפִרִידֶם זֶה מִזֶּה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לּוֹי בַּמִּנִּין

הַשְּׁבִטִים, וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים. דְּבַר אַחֵר, אִין

לֶךְ עֲנִיִּים וְסוֹפְרִים וּמַלְמֵדֵי תִינוּקוֹת אֶלֶּא

משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של
לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות
ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד:

חִיְהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אֲחִיךָ יְדוּךָ
בְּעֶרְףְּ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי
אָבִיךָ:

יְהוּדָה אֶתְּ אֹדִיתָא וְלֹא בְהִיתָא בְךָ
יודון אֲחִיךָ יְדוּךָ תִּתְקַף עַל בְּעָלִי
דְּבָבְךָ יִתְבַּדְרוּן סְנַאךָ יְהוּן מִחֲזָרִין

קָדֵל קִדְמָךְ וַיְהוֹן מִקִּדְמִין לְמִשְׁאַל
בְּשִׁלְמָךְ בְּנֵי אָבוֹךְ:

יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהוכיח
את הראשונים בקנטורים, התחיל יהודה
לסוג לאחוריו, וקראו יעקב בדברי רצוי,
יהודה לא אתה כמותם: ידך בערף
איביך. בימי דוד, ואויבי תתה לי עזרף:
בני אביך. על שם שהיו מנשים הרבה, לא
אמר בני אמך, כדרך שאמר יצחק:

ט גִּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה מִפְּיָךְ בְּנֵי

עֲלִיתָ כָּרַע רַבִּין כְּאַרְיֵה

וּכְלָבִיא מִי יְקִימְנוּ:

שֶׁלֹטוֹן יְהִי בְּשֵׁרוּיָא וּבְסוּפָא יִתְרַבָּא

מִלְכָּא מִדְּבֵית יְהוּדָה אֲרִי מִדִּין קִטְלָא

בְּרִי נַפְשָׁךְ סִלְקָתָא יְנוּחַ יִשְׂרִי בְּתַקוּף

כְּאַרְיֵה וּכְלִיתָא וְלִית מִלְכוּ דְתַזְעִזְעֵנָה:

גִּזְרֵי אַרְיֵה. עַל דּוּד נִתְנַבָּא בַתְחִלָּה, גִּזְרֵי,

בְּהִיּוֹת שְׂאוֹל מֶלֶךְ עַלִּינוּ אַתָּה הֵייתָ

הַמוֹצִיא וְהַמְּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלִבְסוּף

אַרְיֵה, כְּשֶׁהַמְּלִיכוּת עָלֵיהֶם. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם

שִׁלְטוֹן יֵהֵא בִּשְׂרֹיָא, בַּתְּחִלָּתוֹ: מִטְרָף.

מָמָה שְׁחַשְׁדִּיתִךְ בִּטְרוּף טוֹרָף יוֹסֵף חֵיה

רַעָה אֲכַלְתָּהוּ, וְזֶהוּ יִהְיֶה שְׁנַמְשָׁל

לְאֲרִיָּה: בְּנֵי עֹלִית. סִלְקַת אֶת עֲצָמָךְ

וְאָמַרְתָּ מָה בָּצַע וְגו', וְכֵן בַּהֲרִיגַת תָּמָר

שֶׁהָיְתָה צְדָקָה מִמֶּנִּי, לְפִיכֵךְ כָּרַע רַבִּץ וְגו',

בִּימֵי שְׁלָמָה אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְגו':

יֵּ, לֹא יָסוּר שִׁבְט מִיִּהוּדָה

וּמִחֲקֹק מִבֵּין רַגְלָיו עַד פִּי

יָבֹא (שִׁילָה) שִׁילֹו וְלֹו יִקְנֶה

עמים:

לֹא יַעֲדֵי עֶבֶד שְׁלֹטֵן מְדִבֵּית יְהוּדָה
וּסְפָרָא מִבְּנֵי בְנוֹהֵי עַד עֲלָמָא עַד
דִּיִּיתִי מְשִׁיחָא דְדִילָהּ הִיא מַלְכוּתָא
וְלָהּ יִשְׁתַּמְעוֹן עַמֵּיָא:

לֹא יסור שבט מִיהוּדָה. מדוד ואילך אלו
ראשי גליות שבבבל, שרודים את העם
בשבט, הממונים על פי המלכות: ומחקק
מבין רגליו. תלמידים, אלו נשיאי ארץ
ישראל: עד כי יבא שילח. מלך המשיח

שהמלוכה שלו, וכן תרגמו אונקלוס.
ומדרש אגדה, שילו, שי לו שנאמר יובילו
שי למורא: ולו יקחת עמים. אסיפת
העמים, שהיו"ד עיקר היא ביסוד, כמו
יפעתך, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה
אותיות משמשות בלשון זה, והם נקראים
עיקר נופל, כגון נו"ן של נוגף, ושל נושך,
ואל"ף שבאותי באזניכם, ושבאבחת
חרב, ואסוך שמן, אף זה יקחת עמים,
אסיפת עמים, שנאמר אליו גוים ידרושו,
ודומה לו עין תלעג לאב ותבוז ליקחת

אם, לקבוצ קמטים שבפניה מפני זקנתה,
ובגמרא דיתבי ומקהו אקהתא בשוקי
דנהרדעא במסכת יבמות, ויכול היה לומר
קהיית עמים:

יא אַמְרֵי לְגַפֶּן (עירה) עִירוֹ
וְלִשְׁרָקָה בְּנֵי אֲתָנּוּ כָּבֶם בִּיּוֹן
לְבִשׁוֹ וּבְדָם עֲנָבִים (סותה)
סותו:

יִסְחַר יִשְׂרָאֵל לְקָרְתָּה עֲמָא יִבְנוּן
הֵיכְלָה יְהוֹן צִדִּיקָא סְחֹר סְחֹר לָהּ

וְעַבְדִּי אֲוִרִיתָא בְּאוּלְפָן עֵמָּה יְהִי

אֶרְגֹּן טַב לְבוּשׁוֹהִי כְּסוּתָהּ מִלָּא

מִלָּא צִבֵּעַ זְהוּרִי וְצִבְעוֹנִין:

אסרי לגפן עירה. נתנבא על ארץ יהודה

שתהא מושכת יין כמעייין, איש יהודה

יאסור לגפן עיר אחד, ויטעננו מגפן אחת,

ומשורק אחד בן אתון אחד: שרקה.

זמורה ארוכה, קוריי"רא בלע"ז: כבס

ביין. כל זה לשון רבוי יין: סותה. לשון

מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא:

**אסרי. כמו אוסר דוגמתו מקימי מעפר
דל, היושבי בשמים, וכן בני אתונו כענין
זה. ואונקלוס תרגם במלך המשיח. גפן
הם ישראל, עירה זו ירושלים, שורקה אלו
ישראל, ואנכי נטעתיך שורק: בני אתנו.
יבנון היכליה, לשון שער האיתון בספר
יחזקאל, ועוד תרגמו בפנים אחרים. גפן
אלו צדיקים, בני אתונו עבדי אורייתא
באולפן, על שם רוכבי אתונות צחורות,
כבס ביין, יהא ארגוון טב לבושוהי,
שציבועו דומה לייין, וצבעונין הוא לשון**

סוּתָהּ, שֶׁהָאִשָּׁה לֹבֶשֶׁתָּן, וּמִסִּיתָהּ בֶּהֱן אֶת
הַזָּכָר לִיתָן עֵינָיו בָּהּ. וְאַף רַבּוּתֵינוּ פִּירְשׁוּ
בַּגִּמְרָא, לְשׁוֹן הַסֵּתֶת שְׂכָרוֹת, בַּמַּסַּכָּת
כַּתּוּבֹת, וְעַל הַיֵּין, שֶׁמָּא תֹאמַר אֵינוּ
מֵרֹזֶה, תִּלְמִיד לֹמֵד לֹמֵר סוּתָהּ:

יב חֲכָלֵילִי עֵינַיִם מִיָּין וְלָבָן
שְׁנַיִם מִחֲלָב:

??? יִסְמְקוֹן טוֹרוֹהִי בְּכַרְמוֹהִי יִטּוּפוֹן
נִעְוֹהִי בַּחֲמָר יַחֲוֹרֵן בְּקַעֲתָהּ בְּעִיבוֹר
וּבְעֵדְרֵי עָנָא:

חכלילי. לשון אודם, כתרגומו, וכן למי
חכלילות עינים, שכן דרך שותי יין
עיניהם מאדימין: מחלב. מרוב חלב,
שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, וכן
פירוש המקרא, אדום עינים יהא מרוב יין,
ולבן שנים יהא מרוב חלב. ולפי תרגומו
עינים לי הרים שמשם צופים למרחוק.
ועוד תרגמו בפנים אחרים, לשון מעינות
וקילוח היקבים, נעוזהי, יקבים שלו,
ולשון ארמי הוא במס' עבודת אלילים,
נעוזה ארתחו, יחזורן בקעתיה תרגם שנים,

לשון שני הסלעים:

יג זבולן לחוף ימים ישכון

והוא לחוף אנית וירכתו על

צידו:

זבולן על ספר יממיה ישרי והוא

יכבש מחוזין בספינן וטוב ימא ייכול

ותחומה יהי מטי על צידו:

זבולן לחוף ימים. על חוף ימים תהיה

ארצו, חוף, כתרגומו ספר, מרק"א בלע"ז,

והוא יהיה מצוי תדיר אל חוץ אניות,
במקום הנמל, שאניות מביאות שם
פרקמטיא, שהיה זבולון עוסק
בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר,
והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה
שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך,
זבולון יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק
בתורה באהלים: וירכתו על צידן. סוף
גבולו יהיה סמוך לצידון, וירכתו, סופו,
כמו ולירכתי המשכן:

יד יִשְׁשַׁכָּר חֲמֹר גָּרָם רֵבִיץ בֵּין

הַמִּשְׁפָּתִים:

יִשְׁשַׁכַּר עֵתִיר בְּנֵי־כָסִין וְאַחֲסֹנֶתָהּ בֵּין

תַּחֲוֵמֶיהָ:

יִשְׁשַׁכַּר חֲמוֹר גֵּרָם. חֲמוֹר בַּעַל עֲצָמוֹת,

סוֹבֵל עוֹל תוֹרָה כַּחֲמוֹר חֲזַק שְׁמַטְעִינִין

אוֹתוֹ מִשָּׂא כְּבֹד: רַבֵּץ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים.

כַּחֲמוֹר הַמַּהֲלֵךְ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְאֵין לוֹ לִינָה

בַּבַּיִת, וְכִשְׁהוּא רוֹצֵה לָנוּחַ, רוֹבֵץ בֵּין

הַתַּחֲוֵמִין בַּתַּחֲוֵמִי הָעֵיירוֹת שֶׁהוֹלִיךְ שָׁם

פֶּרֶק מֵיָא:

טו וַיֵּרָא מִנְּחָה כִּי טוֹב וְאֵת

הָאָרֶץ כִּי נָעֲמָה וַיֵּט שְׂכֻמוֹ

לְסִבְלָ וַיְהִי לָמָס עֲבָדֶי:

וַחֲזָא חוֹלְקָא אֲרִי טַב וַיֵּת אֶרְעָא אֲרִי

מֵעֲבָדָא פִירִין וַיִּכְבֵּשׁ מַחֲזֵי עַמְמֵיָא

וַיִּשְׁיִצֵי יֵת דִּירֵיהוֹן וְדֵאֲשַׁתְּאֲרוֹן בְּהוֹן

יְהוֹן לָהּ פִלְחִין וּמַסְקִי מַסִּין:

וירא מנוחה כי טוב. ראה לחלקו ארץ

מבורכת וטובה להוציא פירות: ויט שכמו

**לסבל. עול תורה: ויהי. לכל אחיו
ישראל: למס עבד. לפסוק להם הוראות
של תורה וסדרי עבודין, שנאמר ומבני
יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה
יעשה ישראל ראשיהם מאתים, מאתים
ראשי סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על
פיהם: ויט שכמו. השפיל שכמו, כמו ויט
שמים הטו אזניכם. ואונקלוס תרגם
בפנים אחרים, ויט שכמו לסבול מלחמות,
ולכבוש מחוזות, שהם יושבים על הספר,
ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד:**

טו דן יִדִּין עֲמוֹ כְּאַחַד שְׁבִטֵי
יִשְׂרָאֵל:

מִדְּבֵית דָּן יִתְבַּחַר וַיִּקְוֶם גְּבָרָא בְיוֹמוֹהִי
יִתְפָּרֵק עֲמָהּ וּבְשָׁנוּהִי יִנוּחוֹן כְּחֻדָּא
שְׁבִטֵיא דִּישְׂרָאֵל:

דן ידין עמו. ינקום נקמת עמו
מכלשתיים, כמו כי ידין ה' עמו: כאחד
שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד
עמו, ואת כלם ידין, ועל שמשון נבא
נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי

ישראל, כמיוחד שבשבטים, הוא דוד

שבא מיהודה:

יְיָ־יְהִי־דָן נֶחֱשׁ עָלַי דֶּרֶךְ שְׂפִיכֹן

עָלַי אֶרֶח הַנֶּשֶׁךְ עֲקָבִי סוֹם

וַיִּפֹּל רֶכְבּוֹ אַחֲזָר:

יְהִי גִבּוֹר דִּיתְבַּחַר וַיִּקּוּם מִדְּבֵית דָּן

אִימָתָה תִּתְרַמֶּי עַל עַמִּמִּיא וּמַחֲתָה

תִּתְיַקַּף בְּפִלְשֶׁתַי כַּחֲיוֹי חוֹרֶמָן יִשְׂרִי

עַל אֶרְחָא וּכְפַתְנָא יְכַמוֹן עַל שְׂבִילָא

יִקְטִיל גְּבַרִי מִשְׁרִית פְּלִשְׁתָּאִי פָּרֵשִׁין

עִם רַגְלָאִין יַעֲקֹב סוּסוֹן וְרִתְכִין וַיִּמָּגֵר

רוֹכְבֵיהוֹן לְאַחֻרָא:

שפיפן. הוא נחש, ואומר אני שקראו בן

על שם שהוא נושף כמו ואתה תשופנו

עקב: הנושך עקבי סוס. כך דרכו של

נחש. ודמהו לנחש הנושך עקבי סוס.

ויפל רכבו אחור. שלא נגע בו, ודוגמתו

מצינו בשמשון, וילפת וגו' את שני עמודי

התוך וגו', ושעל הגג מתו. ואונקלוס

תרגם כחיזי חורמן, שם מיין נחש שאין

רפואה לנשיכתו, והוא צפעוני, וקרזי

חורמן על שם שעושה הכל חרס,

וכפתנא, כמו פתן, יכמון, יארוב:

יח? לישועתך קויתי יחזק:

לפורקנך סברית יי:

לישועתך קויתי ה'. נתנבא שינקרו

כלשתיים את עיניו, וסופו לומר זכרני נא

וחזקני נא אך הפעם:

יט חמישי גְד גְדוֹד

יְגוֹדְנוּ וְהוּא יִגְד עֲקֵב:

מִדְּבֵית גָּד מִשְׁרֵית מְזִינִין כֹּד יַעֲבֹרֶן

יֵת יִרְדְּנָא קָדָם אַחִיהוֹן לְקָרְבָּא

וּבְנִכְסִין סְגִיאִין יְתוּבוֹן לְאַרְעָהוֹן:

גד גדוד יגודנו. כולם לשון גדוד הם, וכך

חברו מנחם. ואם תאמר אין גדוד בלא שני

דלתי"ן, יש לומר גדוד שם דבר צריך שני

דלתי"ן, שכן דרך תיבה בת שתי אותיות
להכפל בסופה, ואין יסודה אלא שתי
אותיות, וכן אמר כצפור לנוד, מגזרת
ושבעתי נדודים, שם נפל שדוד, מגזרת
ישוד צהרים, אף יגוד יגודנו, וגדוד מגזרה
אחת הם, וכשהוא מדבר בלשון יפעל,
אינו כפול, כמו יגוד, ינוד, ירום, ישוד,
ישוב, וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים,
הוא כפול, כמו יתגודד, יתנודד, יתרום,
יתבולל, יתעודד, ובלשון מפעיל יתום
ואלמנה יעודד, לשובב יעקב אליו,

משובב נתיבות, אף יגודנו האמור כאן אין
לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד
הימנו, כמו בני יצאוני, יצאו ממני. גד
גדוד יגודנו, גדודים יגודו הימנו, שיעברו
הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד
שנכבשה הארץ: והוא יגד עקב. כל
גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו
בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש: עקב.
בדרך ובמסילותם שהלכו ישובו, כמו
ועקבותיך לא נודעו, וכן בעקבי הצאן,
בלשון לע"ז תרציא"ס:

כ מֵאֲשֶׁר שְׁמֶנָּה לַחֲמוֹ וְהוּא

יֵתֵן מִעֲדֵנִי מִלֶּךְ:

דָּאֲשֶׁר טָבָא אֶרְעָה וְהוּא מֶרְבִּיא

בְּתַפְנוּקֵי מִלְכִּין:

מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו

של אשר יהא שמן, שיהיו זיתים מרובים

בחלקו, והוא מושך שמן כמעין, וכן ברכו

משה וטובל בשמן רגלו, כמו ששנינו

במנחות, פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא

לשמן זכו:

כֹּא נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחַה הֲנֹתָן

אֲמַרִי שֹׁפֵר:

נִפְתָּלִי בְּאַרְעַ טָבָא יִתְרַמִּי עֲדֵבָה

וְאַחֲסִנְתָּה תְּהִי מְעַבְדָּא פִירִין יְהוֹן

מוֹדֵן וּמְבָרְכִין עֲלֵיהוֹן:

אֵילָה שְׁלַחַה. זֹו בִקְעַת גִּינוֹסֶר, שֶׁהִיא

קִלָּה לְבֶשֶׁל פִּירוֹתֶיהָ, כֹּאֵילָה זֹו שֶׁהִיא

קִלָּה לְרוּץ, אֵילָה שְׁלוּחָה, אֵילָה מְשׁוּלַּחַת

לְרוּץ: הֲנֹתָן אֲמַרִי שֹׁפֵר. כְּתִרְגוּמוֹ. דְּבַר

אַחֵר, עַל מַלְחָמַת סִיסְרָא נִתְנַבָּא, וּלְקַחַת

עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו',
והלכו שם בזריזות, וכן נאמר שם לשון
שלוח, בעמק שולח ברגליו. הנתן אמרי
שפר. על ידם שרו דבורה וברק שירה.
ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב,
כשערער עשו על המערה, במסכת סוטה.
ותרגומו יתרמי עדבה, יפול חבלו, והוא
יודה על חלקו אמרים נאים ושבח:

כב בֵּין פְּרַת יוֹסֵף בֵּין פְּרַת עֲלִי
עֵין בְּנוֹת צַעֲדָה עֲלִי שׁוֹר:

בְּרִי דִּסְגִי יוֹסֵף בְּרִי דִּתְבָּרַךְ כְּגֹפֶן
דְּנִצֵּב עַל עֵינָא דְמִיָּא תִּרִין שְׁבֻטִין
יִפְקֹון מִבְּנוֹהֵי יִקְבְּלוֹן חוֹלָקָא
וְאַחֲסִנְתָּא:

בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי, אפריון
נמטייה לרבי שמעון, בסוף בבא מציעא:
בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין
הרואה אותו: בנות צעדה עלי שור. בנות
מצרים היו צועדות על החומה להסתכל
ביפיו, ובנות הרבה צעדה כל אחת ואחת

במקום שתוכל לראותו משם. עלי שור.
על ראייתו, כמו אשורנו ולא קרוב.
ומדרש אגדה יש רבים, וזה נוטה ליישב
המקרא. פרת. תי"ז שבו הוא תקון
הלשון, כמו על דברת בני האדם. שור.
כמו לשור. עלי שור, בשביל לשור.
ותרגום של אנוקלום בנות צעדה עלי
שור, תרין שבטין יפקון מבנוהי וכו',
וכתב בנות, על שם בנות מנשה, בנות
צלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן.
ברי דיסגי יוסף, פורת לשון פריה ורביה.

וַיֵּשׁ מִדְרָשִׁי אַגְדָּה בּוֹ הַמְתִּישְׁבִּים עַל
הַלְשׁוֹן, בַּשְּׁעָה שֶׁבָּא עָשׂוּ לְקַרְאֵת יַעֲקֹב,
בְּכוֹלָן קִדְמוֹ הָאֲמָהוֹת לִלְכַּת לְפָנַי בְּנֵיהֶם
לְהַשְׁתַּחֲוֹת, וּבִרְחֹל כְּתִיב נִגַּשׁ יוֹסֵף וּרְחֹל
וַיִּשְׁתַּחֲוּ, אָמַר יוֹסֵף, רַשַׁע הִזֶּה עֵינָיו רָמָה,
שִׁמָּא יִתֵּן עֵינָיו בְּאֲמִי, יֵצֵא לְפָנֶיהָ וְשִׁרְבֵב
קוֹמָתוֹ לְכַסּוֹתָהּ, וְהוּא שֶׁבֶרְכוּ אֲבִיו בֶּן
פֹּזֶרֶת, הַגְדִּילָת עֶצְמֹךְ יוֹסֵף עָלַי עֵין שֶׁל
עָשׂוּ, לְפִיכֵךְ זָכִיתָ לְגְדוּלָה: בָּנוֹת צַעֲדָה
עָלַי שׂוֹר. לְהַסְתַּכֵּל בְּךָ בַּצֵּאתְךָ עַל
מִצְרִים. וְעוֹד דְּרַשׁוּהוּ לְעֵנִין שֶׁלֹּא יִשְׁלוּט

בזרעו עין הרע, ואף כשברך מנשה
ואפרים, ברכם כדגים שאין עין הרע
שולטת בהם:

כג. וַיִּמְרְרוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטְמוּ
בְּעַלֵּי חֲצִים:

וַאֲתַמְּרוּ יְתָהּ וַנִּקְמוּהִי וְאָעִיקוּ לָהּ
גִּבּוֹרִין גִּבּוֹרִין בְּעַלֵּי פִלְגוֹתָא:

וימררו ורבו. וימררוהו אחיו, וימררוהו
פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון וימררו את
חייהם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב,

ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם כן היה
לו לינקד ורבו כמו המה מי מריבה אשר
רבו וגו', ואף אם לשון רביית חצים הוא,
כן היה לו להנקד, ואינו אלא לשון פועלו,
כמו שמו שמים, שהוא לשון הושמו, וכן
רמו מעט, שהוא לשון הורמו, אלא
שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים,
ולשון שמו, רמו, רבו, מאליהם הוא,
משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם,
נעשו אנשי ריב, וכן דומו יושבי אי, כמו
נדמו. וכן תרגם אונקלוס ונקמוהי: בעלי

חֲצִיִּם. שְׁלֹשׁוֹנָם כַּחֲץ, וְתַרְגּוּמוֹ מִרִּי
כִּלְגוּתָא, לְשׁוֹן וְתַהִי הַמַּחֲצָה, אוֹתָן שֶׁהִיוּ
רְאוּיִם לַחֲלוּק עִמּוֹ נַחֲלָה:

כִּד וְתֵשֶׁב בְּאַיִתָּן קְשֹׁתָו וַיִּפְזוּ
זְרַעֵי יָדָיו מִיַּדֵּי אָבִיר יַעֲקֹב
מִנְשָׁם רָעָה אָבֶן יִשְׂרָאֵל:
וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיאֹתָהּ עַל דְּקָיִם
אוֹרֵיתָא בְּסִתְרָא וְשׁוּי בְּתוֹקְפָא
רוּחַצְנָה בְּכֵן יִתְרַמָּא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי

וְאַחֲסִין מִלְּכוּתָא וּתְקִיף דָּא הָוּת לָהּ

מִן קָדָם אֵל תְּקִיפָא דִיעֶקֶב דִּי

בְּמִימְרָהּ זֶן אֲבָהֶן וּבְנִין זֶרְעָא

דִּישְׂרָאֵל:

וּתְשֵׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ. נְתִישְׁבָּה בַּחוּזְקָ:

קִשְׁתּוֹ. חֲזָקוֹ: וַיִּפְּזוּ זֶרְעֵי יִדְיוֹ. זֶה הֵיא

נְתִינָת טִבְעָת עַל יְדוֹ, לְשׁוֹן זֶהָב מוֹפֵז, זֹאת

הִיתָה לוֹ מִיַּדִּי הַקֵּב"ה שֶׁהוּא אֲבִיר יַעֲקֹב,

וּמִשָּׁם עָלָה לְהִיּוֹת רוּעָה אֲבִן יִשְׂרָאֵל,

עֶקְרוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְשׁוֹן אֲבִן הָרֹאשָׁה,

לשון מלכות, ואונקלוס אף הוא כך
תרגמו, ותשב. ותבת בהון נביאותיה,
החלומות אשר חלם להם, על דקים
אוריתא בסתרא, תוספת הוא ולא מלשון
עברי שבמקרא, ושוי בתוקפא רוחצניה,
תרגום של באיתן קשתו, וכך לשון
התרגום על העברי, ותשב נבואיתו,
בשביל שאיתנו של הקב"ה היתה לו
לקשת ולמבטה, בכך יתרמא דהב על
דרעוהי, לכך ויפזו זרועי ידיו, לשון פז:
אבן ישראל. לשון נוטריקון, אב ובן

אבהן ובנין, יעקב ובניו:

כה מאל אביך ויעזרך ואת

שדי ויברכך ברכות שמים

מעל ברכות תחום רבצת

תחת ברכות שדים ורחם:

מימר אלהא דאבוך יהי בסעךדך וית

שדי ויברכך ברכן דנחתן מטלא

דשמיא מלעלא ברכן דנגדן ממעמקי

ארעא מלרע ברכתא דאבוך ודאמך:

מאל אביך. היתה לך זאת, והוא יעזור:
ואת שדי. ועם הקב"ה היה לבך כשלא
שמעת לדברי אדונתך, והוא יברכך:
ברכת שדים ורחם. ברכתא דאבא
ודאמא. כלומר יתברכו המולידיה
והיולדות, שיהיו הזכרים מזריעין טיפה
הראוייה להריון, והנקבות לא ישכלו את
רחם שלהן להפיל עובריהן: שדים. ירה
יירה מתרגמינן אישתדאי ישתדי, אף
שדים כאן על שם שהזרע יורה כחץ:

כו בְּרִכּוֹת אָבִיךָ וְגִבּוֹרְךָ עַל

בְּרִכַּת הוֹרִי עַד תֵּאָוֹת גְּבֻעֹת

עוֹלָם תִּהְיֶינָּה לְרֹאשׁ יוֹסֵף

וְלִכְדָּקֹד נְזִיר אֶחָיו:

בְּרִכַּתֹּא דְאָבוֹךְ יְתוֹסֶפֶן עַל בְּרִכַּתֹּא

דִּילִי בְּרִיכוֹ אֲבֹהֵי דַחֲמִידוֹ לְהֵן

רַבְרַבִּיא דְמֵן עֲלֵמָא יִהְיֶין כָּל אֱלִין

לְרִישָׁא דִּיוֹסֵף וְלִגְבָּרָא פְּרִישָׁא

דְּאַחוּהִי:

ברכת אביך גברו וגו'. הברכות שברכני

הקב"ה גברו והלכו על הברכות שבירך
את הורי: עד תאות גבעת עולם. לפי
שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות
עולם, שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים,
מגעת עד ד' קצות העולם, שנאמר ופרצת
ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם
אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו שא
עיניך וראה וגו' כי את כל הארץ אשר
אתה רואה לך אתננה, ולא הראהו אלא
ארץ ישראל בלבד. ליצחק אמר לו כי לך
ולזרעך אתן את כל הארצות האל

והקימותי את השבועה וגו', זהו שאמר
ישעיה והאכלתיך נחלת יעקב אביך, ולא
אמר נחלת אברהם: תאות. אשכול"ץ, כך
חברו מנחם בן סרוק: הורי. לשון הריון,
שהורוני במעי אמי, כמו הורה גבר: עד
תאות. עד קצות, כמו והתאוויתם לכם
לגבול קדמה, תתאו לבא חמת: תהיין.
כולם לראש יוסף: נזיר אחיו. פרישא
דאחזיה, שנבדל מאחיו, כמו וינזרו
מקדשי בני ישראל, נזורו אחור. ורבותינו
דרשו ותשב באיתן קשתו, על כבישת

יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם
שהזרע יורה כחץ. ויפזו זרועי ידיו. כמו
ויפוצו, שייצא הזרע מבין אצבעות ידיו.
מידי אביר יעקב. שנראתה לו דמות
דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא בסוטה.
ואונקלוס תרגם תאות עולם, לשון תאווה
וחמדה, וגבעות עולם לשון מצוקי ארץ,
שחמדתן אמו והזקיקתו לקבלם:

כז שרי שרי
בְּנֵי־מִיץ זֵאֵב

יִטְרַף בַּבֶּקֶר יֹאכֵל עַד וְלָעֶרֶב

יִחַלֵּק שָׁלָל:

בְּנֵימִין בְּאַרְעָה תִּשְׂרִי שְׁכֵנְתָּא

וּבֶאֱחָסְנֶתָה יִתְבְּנִי מִקְדָּשָׁא בְּצִפְרָא

וּבַפְּנִיָּא יְהוֹן מִקְרָבִין כְּהֵנִיָּא קָרְבָּנָא

וּבַעֲדָן רַמְשָׁא יְהוֹן מִפְּלָגִין מוֹתָר

חוֹלְקֵהוֹן מִשְׁאֵר קְדָשֵׁיָא:

בְּנֵימִין זֹאב יִטְרַף. זֹאב הוּא אֲשֶׁר יִטְרַף.

נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין,

וחטפתם לכם איש אשתו, בכלגש בגבעה.

ונבא על שאול שיהיה נוצח באויביו סביב,
שנאמר ושאול לכד המלוכה וגו' וילחם
במואב ובאדום וגו' ובכל אשר יפנה
ירשיע: בבקר יאכל עד. לשון ביזה
ושלל, המתורגם עדאה. ועוד יש לו דומה
בלשון עברית, אז חולק עד, שלל. ועל
שאול הוא אומר, שעמד בתחלת בוקרן
וזריחתן של ישראל: ולערב יחלק שלל.
אף משתשקע שמשן של ישראל, על ידי
נבוכדנצר שיגלם לבבל: יחלק שלל.
מרדכי ואסתר שהם מבנימין, יחלקו את

שָׁלַל הַמֶּן, שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה בֵּית הַמֶּן נִתְּתִי
לְאַסְתֵּר. וְאוֹנֵקְלוֹם תִּרְגֵּם עַל שָׁלַל הַכַּהֲנִים
בַּקֹּדֶשׁ הַמִּקְדָּשׁ:

כֹּחַ כָּל אֱלֹהִים שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁנֵי עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר
לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם
אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכְתּוֹ בִּרְךְ
אֹתָם:

כָּל אֵלִין שְׁבִטֵי דִישְׂרָאֵל תִּרִין עֵסֶר

וְדַא דְּמַלִּיל לְהוֹן אַבוּהוֹן וּבְרִיךְ יִתְהוֹן

גְּבַר דִּי כְּבִרְכָתָהּ בְּרִיךְ יִתְהוֹן:

וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך

אותם. והלא יש מהם שלא ברכם אלא

קנטרן, אלא כך פירושנו, וזאת אשר דבר

להם אביהם מה שנאמר בענין, יכול שלא

ברך לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר

ויברך אותם, כולם במשמע: איש אשר

כברכתו. ברכה העתידה לבא על כל אחד

ואחד: ברך אתם. לא היה לו לומר אלא

אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוּ בֶּרֶךְ אוֹתוֹ, מִה תִּלְמֹד
לֹאמַר בֶּרֶךְ אוֹתָם, לְפִי שִׁנַּתְךָ לַיהוּדָה גְּבוּרַת
אֲדִי, וּלְבִנִּימִין חֲטִיפַתוֹ שֶׁל זֶאֱבִי, וּלְנִפְתָּלִי
קִלּוֹתוֹ שֶׁל אֵילָה, יִכּוֹל שֶׁלֹּא כָלֶכֶךְ כּוֹלֵם
בְּכָל הַבְּרָכוֹת, תִּלְמֹד לֹאמַר בֶּרֶךְ אוֹתָם:

כֹּט וַיֵּצֵא אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֲנִי נִצָּסָה אֶל עַמִּי קִבְּרוּ אֹתִי
אֶל אֲבֹתִי אֶל הַמַּעֲרָה אֲשֶׁר
בַּשִּׂדֶּה עֶפְרוֹן הַחֲתָי:

וּפִקֵּד יִתְּהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן אֲנִי מִתְכַּנֵּשׁ

לְעַמִּי קָבְרוּ יְתִי לֹות אֲבֹהָתִי בְּמַעְרַתָּא

דִּי בַחֲקַל עֶפְרוֹן חֲתָאָה:

נאסף אל עמי. על שם שמכניסין

הנפשות אל מקום גניזתן, שיש אסיפה

בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון ואין

איש מאסף אותם הביתה, ואספתו אל

תוך ביתך, באספכם את תבואת הארץ.

הכנסתם לבית מפני הגשמים, באספכם

את מעשיכם, וכל אסיפה האמורה במיתה

אף היא לשון הכנסה: אל אבתי. עם

אבותי:

ל בַּמִּעָרָה אֲשֶׁר בְּשֹׂדֶה

הַמִּכְפֹּלָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מַמְרָא

בְּאַרְיָן כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה

אֲבָרָהָם אֶת הַשְּׂדֵה מֵאֵת

עֶפְרַיִן הַחֹתֵי לְאַחֲזֵת קִבְרֵ:

בַּמִּעְרָתָא דִּי בַחֲקַל כְּפֻלְתָּא דִּי עַל

אַפִּי מַמְרָא בְּאַרְעָא דְכְנָעַן דִּי זִבְן

אֲבָרָהָם יֵת חֲקֻלָּא מִן עֶפְרַיִן חֲתָאָה

לְאַחֲסֹנֶת קְבוּרָא:

לֹא שִׁמְחָה קִבְּרוּ אֶת אֲבֹרָהִם

וְאֵת שָׂרָה אֵשֶׁתוֹ שִׁמְחָה קִבְּרוּ

אֶת יִצְחָק וְאֵת רַבִּקָּה אֵשֶׁתוֹ

וְשִׁמְחָה קִבְּרֹתַי אֶת לֵאָה׃

תָּמֹן קִבְּרוּ יֵת אֲבֹרָהִם וְיֵת שָׂרָה אֶתֶּתָהּ

תָּמֹן קִבְּרוּ יֵת יִצְחָק וְיֵת רַבִּקָּה אֶתֶּתָהּ

וְתָמֹן קִבְּרִית יֵת לֵאָה׃

לֵב מִקְנֶה הַשְּׂדֵה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר

בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חֵת׃

זְבִינֵי חֶקְלָא וּמַעֲרָתָא דִּי בֵּה מִן בְּנֵי

חֲתָאָה:

לֵג וַיִּכַּל יַעֲקֹב לְצֹחֹת אֶת בְּנָיו

וַיֵּאסֹף רְגֵלָיו אֶל הַמַּטָּה וַיִּגְוַע

וַיֵּאסֹף אֶל עַמּוּיוֹ:

וַיֵּשֶׁעַ יַעֲקֹב לְפָקֶדָא יְת בְּנוֹהֵי וְכַנֵּשׁ

רְגֵלוֹהֵי לְעֶרְסָא וְאַתְנַגִּיד וְאַתְכַּנֵּישׁ

לְעַמָּה:

וַיֵּאסֹף רְגֵלָיו. הַכְּנִים רְגֵלָיו: וַיִּגְוַע וַיֵּאסֹף.

ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רז"ל יעקב

אבינו לא מת:

בראשית פרק-נ

א וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו

וַיִּבְכֶּה עָלָיו וַיִּשַׁק לוֹ:

וַנִּפֹּל יוֹסֵף עַל אִפֵּי אָבוֹהִי וַיִּבְכֶּה

עָלוֹהִי וַיִּשַׁק לָהּ:

ב וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת עֲבָדָיו אֶת

הַרְפָּזִים לַחֲנֹט אֶת אָבִיו

וַיַּחַנְטוּ הָרַפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל:

וּפִקֵּיד יוֹסֵף יֵת עֲבָדָוְהִי יֵת אֲסוֹתָא

לְמַחֲנַט יֵת אֲבוֹהִי וַחֲנָטוּ אֲסוֹתָא יֵת

יִשְׂרָאֵל:

לַחֲנַט אֶת אֲבִיו. עֲנִין מִרְקַחַת בְּשָׁמַיִם

הוּא:

ג. וַיִּמְלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי

כֵּן יִמְלְאוּ יָמֵי הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכּוּ

אֹתוֹ מִצָּרִים שְׁבָעִים יוֹם:

וְשָׁלִימוּ לָהּ אַרְבַּעִין יוֹמִין אֲרִי כֹן

שָׁלִימוּ יוֹמֵי חֲנִיטָא וּבְכוּ יְתָה מִצָּרָאֵי

שִׁבְעִין יוֹמִין:

וַיִּמְלְאוּ לוֹ. הַשְּׁלִימוּ לוֹ יְמֵי חֲנִיטָתוֹ עַד

שִׁמְלָאוֹ לוֹ אַרְבַּעִים יוֹם: וַיִּבְכוּ אוֹתוֹ וְגו'.

אַרְבַּעִים לַחֲנִיטָה וְשִׁלְשִׁים לַבְּכִיָּה, לְפִי

שִׁבְאָה לָהֶם בְּרָכָה לְרַגְלוֹ, שִׁכְלָה הִרְעֵב

וְהָיוּ מִי נִילוּם מִתְּבַרְכִּין:

ד' וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְּכִיתוֹ וַיִּדְבֹּר

יוֹסֵף אֶל בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר

אִם נָא מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיכֶם

דַּבְּרוּ נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר:

וְעָבְרוּ יוֹמֵי בְכִיתָהּ וּמְלִיל יוֹסֵף עִם

בֵּית פַּרְעֹה לְמִימָר אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי

רַחֲמִין בְּעֵינֶיכֶם מְלִילוֹ כָּעַן קָדָם

פַּרְעֹה לְמִימָר:

הָ אָבִי הַשְׁבִּיעֵנִי לֵאמֹר הִנֵּה

אֲנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי

לִי בָאָרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי

וְעַתָּה אֶעֱלֶה נָא וְאֶקְבְּרָה אֶת

אָבִי וְאֶשׁוּבָה׃

אָבִא קָיִים עָלַי לְמִימָר הָאֵל אֲנִי מֵאִית

בְּקִבְרִי דַּאֲתִקְנִית לִי בְּאֶרֶץ דְּכִנְעַן

תָּמֹן תִּקְבְּרֶנִּי וְכִנְעַן אֶסֶק כְּעַן וְאֶקְבֹּר

יְתֵ אֲבִא וְאֵ יתוב׃

אֲשֶׁר כִּרִּיתִי לִי. כַּבְּשׁוּטוֹ, כְּמוֹ כִּי יִכְרֶה

אִישׁ. וּמִדְּרֻשׁוֹ, עוֹד מִתִּישֵׁב עַל הַלְשׁוֹן

כְּמוֹ אֲשֶׁר קִנִּיתִי, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא

כִּשְׁהִלְכַּתִּי לְכֹרֵכֵי הַיָּם הָיוּ קוֹרִינְ לְמַכִּירָה

כירה. ועוד מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל
יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן,
ועשה אותו כרי, ואמר לעשו, טול זה
בשביל חלקך במערה:

וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה עֲלֵה וְקַבֵּר אֶת
אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעְךָ:

וַאֲמַר פֶּרְעָה סֵק וְקַבֹּר יְתֵ אַבְנֶיךָ כְּמָא
דְּקִיִּים עֲלֶיךָ:

כאשר השביעך. ואם לא בשביל
השבועה לא הייתי מניחך, אבל ירא לומר

עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן
אעבור על שבועה שנשבעתי לך, שלא
אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודף
על שבעים לשון, ואתה אינך מכיר בו,
כדאיתא במסכת סוטה:

וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו
וַיַּעַל אֹתוֹ כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה
זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זִקְנֵי אֶרֶץ
מִצְרַיִם:

וַסְלִיֵּק יוֹסֵף לְמִקְבַּר יִתְ אָבוֹהֵי וַסְלִיֵּקוּ

עֲמָה כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה סְבִי בֵיתָהּ וְכָל

סְבִי אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

ה וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאַחִיו וּבֵית

אֲבִיו רַק טַפָּם וְצִאֲנָם וּבְקָרָם

עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן:

וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאַחֲוָהִי וּבֵית אֲבוֹהִי

לְחֹד טַפְּלָהוֹן וְעַנְהוֹן וְתוֹרִיהוֹן שְׁבָקוּ

בְּאֶרְעָא דְּגִשְׁן:

ט וַיַּעַל עַמּוֹ גַּם רָכַב גַּם

פֶּרֶשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כָּבֵד

מְאֹד:

וּסְלִיקוּ עִמָּה אֶף רִתְכִין אֶף פֶּרֶשִׁין

וְהָיָה מִשְׁרִיתָא סְגִיָּאָה לַחֲדָא:

וַיֵּבְאוּ עַד גִּרְן הָאֲטָד אֲשֶׁר

בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם

מִסְפַּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ

לְאֲבִיו אֲבֵל שְׁבַעַת יָמִים:

וְאֵתוּ עַד בֵּית אֲדָרִי דְאֲטָד דִּי בְּעֵבְרָא

דִּירְדְּנָא וְסִפְדּוּ תִּמָּן מִסְפֵּד רַב וְתִקְיָה
לְחֵדָא וְעַבֵּד לְאַבוּהִי אֲבֵלָא שְׁבַעַא
יוֹמִין:

גִּרְן הָאֵטֵד. מוֹקֶה אֵטֵדִין הִיָּה. וּרְבוּתִינוּ
דְּרֵשׁוּ עַל שֵׁם הַמְּאֹרֶעַ, שְׁבֹאוּ כָל מַלְכֵי
בְּנֵעֵן וְנִשְׂיֵאֵי יִשְׁמַעְאֵל לְמַלְחָמָה, וּכְיוֹן
שְׂרָאוּ כְּתָרוֹ שֶׁל יוֹסֵף תִּלְוֵי בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל
יַעֲקֹב, עֲמָדוֹ כָּלָן וְתִלּוּ בּוֹ כְּתָרֵיהֶם,
וְהַקִּיפּוּהוּ כְּתָרִים כַּגִּרְן הַמּוֹקֶה סִיג שֶׁל
קוֹצִים:

יֵא וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי

אֶת הָאָבֶל בְּגֶרֶן הָאֵטֵד

וַיֹּאמְרוּ אֲבֵל כָּבֵד זֶה לְמִצְרִים

עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מִצְרִים

אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הֵי־רֵדִן:

וַחֲזָא יִתְב אַרְעָא כְּנַעֲנָאָה יֵת אֲבֵלָא

בְּבֵית אֲדָרִי דָאֵטֵד וַאֲמָרוּ אֲבֵל תִּקְיָה

דִּין לְמִצְרָאִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל

מִצְרִים דִּי בָּעֵבֶרָא דִּי־רֵדְנָא:

יב וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר

צוּם:

וַעֲבָדוּ בְנוֹהִי לֵה כֵּן כְּמֵא דִּי פִקְדָּנוֹן:

כאשר צום. מהו אשר צום:

יג וַיֵּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרְצָה

בְּנֵעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת

שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה

אַבְרָהָם אֶת הַשְּׂדֵה לְאַחֲזַת

קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרַן הַחֲתִי עַל

פְּנֵי מִמָּוֶלָה:

וְנָטְלוּ יְתֵהּ בְּנוֹהֵי לְאַרְעָא דְכְנַעַן

וְקָבְרוּ יְתֵהּ בְּמַעַרְתַּת חֲקֵל כְּפִלְתָּא דִּי

זִבְן אֲבֵרָהֶם יֵת חֲקֵלָא לְאַחֲסַנַת קְבוּרָא

מִן עֶפְרוֹן חֲתָאָה עַל אִפִּי מִמָּוֶלָה:

וַיֵּשְׂאוּ אֹתוֹ בְּנָיו. וְלֹא בְנֵי בְנָיו שָׁכַךְ צוּם,

אֲלֵי יֵשְׂאוּ מִטַּתִּי לֹא אִישׁ מִצָּרִי וְלֹא אֶחָד

מִבְּנֵיכֶם שָׁהָם מִבְּנוֹת כְּנַעַן, אֲלֵא אַתֶּם,

וְקָבַע לָהֶם מְקוֹם, ג' לְמִזְרָח, וְכֵן לְאַרְבַּע

רוֹחוֹת, וּכְסֻדְרוֹן לְמַסַּע מַחֲנֶה שֶׁל דְּגָלִים

נקבעו כאן. לוי לא ישא, שהוא עתיד
לשאת את הארון. ויוסף לא ישא, שהוא
מלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו
איש על דגלו באותות, באות שמסר להם
אביהם לישא מטתו:

יד וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִם הוּא
וְאָחִיו וְכָל הָעֲלִים אֹתוֹ לְקַבֵּר
אֶת אָבִיו אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֶת
אָבִיו:

וַתָּב יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הוּא וְאָחֻזָּה וְכָל

דִּסְלִיקוּ עִמָּה לְמִקְבַּר יְת אָבוֹהֵי בְּתֵר

דִּקְבַּר יְת אָבוֹהֵי:

הוא ואחיו וכל העולים אתו. בחזרתן
באן הקדים אחיו למצרים העולים אתו,
ובהליכתן הקדים מצרים לאחיו, שנאמר
ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו' ואחר כך
כל בית יוסף ואחיו, אלא לפי שראו כבוד
שעשו מלכי כנען, שתלו כתריהם בארזו
של יעקב, נהגו בהם כבוד:

טו וַיֵּרְאוּ אֶחָי יוֹסֵף כִּי מֵת

אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ

יוֹסֵף וְהַעֲשֵׂב יִשְׁיב לָנוּ אֶת כָּל

הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ:

וַחֲזוּ אַחֵי יוֹסֵף אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ

דְּלִמָּא יֵטֵר לָנָא דְּבָבוּ יוֹסֵף וְאַתְּבָא

יְתִיב לָנָא יָת כָּל בִּישְׁתָּא דִּי גָמְלָנָא

יְתֵה:

ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו

ויראו, הכירו במיתתו אצל יוסף, שהיו

רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף, והיה
מקרבן בשביל כבוד אביו, ומשמת יעקב
לא קרבן: לו ישטמנו. שמא ישטמנו. לו
מתחלק לענינים הרבה, יש לו משמש
בלשון בקשה ולשון הלואי, כגון לו יהיה
כדברך, לו שמענו, ולו הוא לנו, לו מתנו.
ויש לו משמש בלשון אם ואולי, כגון לו
חבמו, לו הקשבת למצותי, ולו אנכי
שוקל על כפי. ויש לו משמש בלשון
שמא, לו ישטמנו, ואין לו עוד דומה
במקרא, והוא לשון אולי, כמו אולי לא

תלך האשה אחרי, לשון שמא הוא. ויש
אולי לשון בקשה, כגון אולי ירא ה' בעניי,
אולי ישוב ה' אותי, הרי הוא כמו לו יהי
כדברך. ויש אולי לשון אם, אולי יש
חמשים צדיקים:

טו וַיֵּצֵאוּ אֶל יוֹסֵף לְאֹמֶר אָבִיךָ
צֵה לְפָנַי מוֹתוֹ לְאֹמֶר:

וּפִקְדוֹ לֹת יוֹסֵף לְמִימָר אָבוֹךָ פִּקֵּד
קָדָם מוֹתָהּ לְמִימָר:

ויצאו אל יוסף. כמו ויצום אל בני ישראל,

צוה למשה ולאהרן להיות שלוחים אל
בני ישראל, אף זה, ויצו אל שלוחם,
להיות שליח אל יוסף לומר לו בן. ואת מי
צוה, את בני בלחה, שהיו רגילין אצלו,
שנאמר והוא נער את בני בלחה: אביך
צוה. שינו בדבר מפני השלום, כי לא צוה
יעקב בן, שלא נחשד יוסף בעיניו:

יִזְכָּר כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנֵנּוּ שָׂא
נָא פֶשַׁע אֶחָיִךְ וְחַטָּאתָם כִּי
רָעָה גִמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא

לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְדֵּךְ

יוֹסֵף בְּדַבָּרָם אֵלָיו:

כִּדֵּין תִּימָרוֹן לְיוֹסֵף בְּבָעוּ שְׂבוּק כָּעַן

לְחֹבָא אַחֶיךָ וְלַחֲטָאוֹתָיו אֲרִי בִישָׁתָא

גְּמָלוֹךְ וּכְעַן שְׂבוּק כָּעַן לְחֹבָא עַבְדֵי

אֱלֹהֵא דְאַבוּךָ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלְלוֹתָהוֹן

עֲמָה:

שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אם

אביך מת אלוהיו קיים, והם עבדיו:

יח וַיִּלְכוּ גַם אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו

וַיֹּאמְרוּ הֲנֵנוּ לְךָ לְעֲבָדִים:

וַאֲזָלוּ אֵף אֶחָוָהּ וַנִּפֹּל וְקָדְמוֹהִי וַאֲמָרוּ

הֵא אֲנַחְנָא לְךָ לְעֲבָדִין:

וילכו גם אחיו. מוסף על השליחות:

יט וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים יוֹסֵף אֵל

תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:

וַאֲמָרוּ לְהוֹן יוֹסֵף לָא תִדְחִלוֹן אֲרִי

דַּחֲלָא דִּי אֲנָא:

כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי. שִׁמָּא בִּמְקוֹמוֹ אֲנִי,
בְּתַמִּיָּה, אִם הִיִּיתִי רוֹצֵה לְהִרְעֵ לָכֶם כָּלֹם
אֲנִי יָכוֹל, וְהִלֵּא אֶתֶם כּוֹלְכֶם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי
רָעָה וְהִקְבִּ"ה חֲשַׁבָה לְטוֹבָהּ, וְהִיאֵךְ אֲנִי
לְבַדִּי יָכוֹל לְהִרְעֵ לָכֶם:

וְאֶתֶם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה
אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן
עֲשֶׂה כִּיּוֹם הַזֶּה לְחַיֵּיתָ עִם
רַב:

וְאֶתֶן חֲשַׁבְתֶּן עָלַי בִּישָׁא מִן קָדָם יי

אֶת־חֲשֹׁבֶת לְטָבָא בְּדִיל לְמַעַבְד כּוֹמָא

הַדִּין לְקִיָּמָא עִם סָגִי:

כא שביעי וְעַתָּה אֵל

תִּירָאוּ אֲנָכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶם

וְאֵת טַפְכֶם וַיִּנָּחֵם אוֹתָם

וַיִּדְבֹּר עַל לִבָּם:

וּכְעַן לֹא תִדְחֲלוּן אֲנֵא אֲזוּן יִתְכוּן וְיִת

**טַפְּלִיכוֹן וְנַחֲמֵם יִתְּהוֹן וּמִלֵּיל תִּנְחַמֵּינָא
עַל לְבָהוֹן:**

**וידבר על לבם. דברים המתקבלים על
הלב, עד שלא ירדתם לכאן, היו מרגנים
עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן
חורין, ואני הורג אתכם מה הבריות
אומרות, כת של בחורים ראה, ונשתבח
בהם, ואמר אחי הם ולבסוף הרג אותם, יש
לך אח שהורג את אחיו. דבר אחר, עשרה
נרות לא יכלו לכבות נר אחד כו':**

כב וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא

וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה

וָעֶשֶׂר שָׁנִים:

וַיָּתִיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו

וַחֲיָא יוֹסֵף מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין:

כג **מפטיר** וַיָּרָא יוֹסֵף

לְאַפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי

מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יִלְדוּ עַל

בְּרַכֵּי יוֹסֵף:

וַחֲזָא יוֹסֵף לְאַפְרַיִם בְּנֵי תְּלִיתָאִין אָף

בְּנֵי מְכִיר בֶּר מְנַשֶּׁה אֶתִּילִידוּ וְרַבֵּי

יוֹסֵף:

עַל בְּרַכֵּי יוֹסֵף. כְּתִרְגוּמוֹ. גְּדֻלָּה בֵּין בְּרַכִּי:

כְּדִּי וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אֲנֹכִי

מֵת וְאֱלֹהִים פָּקֹד יִפְקֹד אֶתְכֶם

וְהָעֵלָה אֶתְכֶם מִן הָאָרֶץ

הִזְזֹאת אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב:

וְאָמַר יוֹסֵף לְאַחֻזָּי אֲנִי מָאִית וַיִּ

מְדַכָּר דְּכִיר יִתְּכוֹן וַיִּסַּק יִתְּכוֹן מִן

אֶרֶץ הָדָא לְאֶרֶץ דִּי קָיִים לְאַבְרָהָם

לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב:

כֹּה וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד

אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלָתֶם אֶת

עֲצַמֹתַי מִזֶּה:

וְאֹמִי יוֹסֵף יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר

מִדְּכָר דְּכִיר יִי יִתְכוֹן וְתִסְקֹן יֵת גְּרָמִי

מִכָּא:

כּוּ וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וָעֶשֶׂר

שָׁנִים וַיַּחֲנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׁם

בְּאֶרֶץ בְּמִצְרַיִם:

וּמִית יוֹסֵף בֶּר מֵאָה וָעֶסֶר שָׁנִין וַיַּחֲנֹטוּ

יָתָה וְשִׁמוּהָ בְּאֶרֶץ בְּמִצְרַיִם: